2020

Det Nationale Center for Fremmedsprog

Rapport

Kvalitetsudvikling og efteruddannelse i et brobygningsperspektiv – en behovsanalyse i faget tysk

PETRA DARYAI-HANSEN, KØBENHAVNS UNIVERSITET (FAGLIG LEDELSE)
ANNE SOFIE BERG, KØBENHAVNS UNIVERSITET (STUDENTERMEDHJÆLP)

Indholdsfortegnelse

0. Kort opsummering af projektets mål og centrale resultater 2

1. Projektdesign og formål 4

1.1. Indledning 4

1.2. Projektgruppe 5

1.3. Følgegruppe 5

2. Metode og data 7

3. Resultater 9

3.1. Undervisernes sproglige, faglige og didaktiske kompetencer 9

3.2. Undervisernes behov for opkvalificering indenfor 18 fagdidaktiske områder 11

3.3. Elevernes og studerendes motivation og kompetencer 14

3.4. Brobygning og overgange 15

3.5. Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog 17

3.6. Tysk som tillægskompetence 19

3.7. Digitale læremidler 20

4. Sammenfatning af centrale resultater 24

4.1. Syv overordnede opmærksomhedspunkter udledt af besvarelserne fra spørgeskemaet 24

4.2. Tre relevante resultater ift. følgeprojekter 25

5. Litteratur 27

6. Bilag: Spørgeskemaet 29

Kvalitetsudvikling og efteruddannelse i et brobygningsperspektiv – en behovsanalyse i faget tysk

0. Kort opsummering af projektets mål og centrale resultater

Projektet *Kvalitetsudvikling og efteruddannelse i et brobygningsperspektiv – en behovsanalyse i faget tysk* blev støttet af Det Nationale Center for Fremmedsprog i 2018/19 og har haft som mål at afdække, hvilke behov for kvalitetsudvikling og efteruddannelse undervisere identificerer ift. en videreudvikling af tyskundervisningen på de respektive uddannelsesniveauer og i et brobygningsperspektiv. Projektets undersøgelse blev gennemført som en spørgeskemaundersøgelse målrettet fire respondentgrupper: tyskundervisere i grundskolen, tyskundervisere på ungdomsuddannelserne, tyskundervisere på læreruddannelsen og tyskundervisere på universitetet.

Med afsæt i undersøgelsens resultater kan der formuleres syv overordnede opmærksomhedspunkter. Undersøgelsen viser:

1. Et behov for faglig, sproglig og didaktisk opkvalificering.
2. Et behov for efteruddannelse/opkvalificering indenfor en række felter – også på tværs af uddannelsesniveauer.
3. Et behov for og ønske om bredt samarbejde på tværs af uddannelsestrin for at styrke tyskfaget.
4. Et manglende kendskab til og brug af *Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog*.
5. Et ønske om, at der skal udvikles modeller for tysk som tillægskompetence.
6. Et behov for at sammentænke efteruddannelse/ opkvalificering med makroniveauet (ressourcer, diskurs/branding).
7. Et behov for udvidelse af datagrundlag (observationer, elevstemmer).

I et brobygningsperspektiv er der ni centrale områder, hvor en kompetenceudvikling anses for nødvendig af alle fire grupper af respondenter. Undervisere på grundskolerne, ungdomsuddannelser, læreruddannelser og universiteter er enige om, at der er i meget høj, i høj eller i nogen grad er et behov for efteruddannelse/opkvalificering ift.

- undervisningsdifferentiering
- motivation
- faglig progression
- handlingsorienteret undervisning
- feedback
- sproglæringsstrategier
- tysk i andre fag / indholdsbaseret tyskundervisning
- nabo-/flersprogethedsdidaktik
- tysk i et karriereperspektiv

Mhp. mulige følgeprojekter har projektet bidraget med tre centrale resultater:

1. Der er gennem projektet udviklet en metode, der kan overføres til andre sprogfag (der er efterfølgende blevet gennemført en undersøgelse for fransk (Verstraete-Hansen & Kanareva-Dimitrovska 2020), spansk (Morollón Martí 2020) og engelsk (Bols Slåttvik, Møller Daugaard & Jakobsen 2020), og som kan bruges i andre kontekster (et tysknetværk i Norge har på opfordring af den norske tysklærerforening Tyskforum igangsat et lignende projekt med afsæt i projektets design).
2. Der foreligger et første datagrundlag, der bl.a. kan bruges til at udvikle følgeprojekter indenfor tyskfaget, herunder tysk på tværes af uddannelsesniveauer.
3. Der er gennem projektet etableret et bredt samarbejde i tyskfaget på tværs af uddannelsesniveauer via projekt- og følgegruppen samt interessetilkendegivelser af 50 tyskundervisere, son vil kunne danne grundlag for kommende projekter indenfor tysk.

1. Projektdesign og formål

"God idé at undersøge hos lærere, hvad de mangler."
(Underviser, Grundskole)

1.1. Indledning

Projektet blev støttet af Det Nationale Center for Fremmedsprog i 2018/19 og har haft som mål at afdække, hvilke behov for kvalitetsudvikling og efteruddannelse undervisere identificerer ift. en videreudvikling af tyskundervisningen på de respektive uddannelsesniveauer og i et brobygnings-perspektiv.

Projektet ville forsøge at besvare to centrale spørgsmål:

- *Hvordan kan vi videreudvikle tyskundervisningen på de forskellige uddannelsestrin (grundskole, ungdomsuddannelser, videregående uddannelser)?*
- *Hvordan kan overgangene mellem uddannelsestrinene styrkes?*

Projektet tog udgangspunkt i *Strategi for Styrkelse af Fremmedsprog i Uddannelsessystemet* (Regeringen 2017) og byggede på viden og erfaringer fra tidligere udviklings- og forskningsprojekter. Der blev etableret et samarbejde mellem repræsentanter fra de forskellige uddannelsestrin samt lærings- og fagkonsulenten i tysk (se projektgruppe nedenfor, Tabel 1). Derudover etablerede projektet et bredere samarbejde gennem en følgegruppe (se følgegruppe nedenfor, Tabel 2).

Det har været formålet med pilotprojektet, at resultaterne skal danne grundlag for følgeprojekter indenfor faget tysk, og at pilotprojektet i tysk tænkes udvidet til fransk og andre sprog i rammen af Det Nationale Center for Fremmedsprog.

På baggrund af tidligere undersøgelser i en dansk kontekst (se Daryai-Hansen 2020) gik pilotprojektet ud fra, at der forelå et kompetenceudviklingsbehov på alle fire uddannelsesniveauer.

Hypotesen var, at:

(a) der på alle uddannelsesniveauer er undervisere, der skal udvikle deres egne sproglige, faglige og didaktiske kompetencer,

(b) undervisere på alle uddannelsesniveauer klager over, at de i for ringe grad har mulighed for kompetenceudvikling,

(c) der i denne undersøgelse med al sandsynlighed vil være begrænset, hvor kritisk underviserne vurderer deres egne kompetencer,

(d) og at dette i særlig grad gælder for undervisere på universiteterne, som i forbindelse med deres studie i langt ringere grad har beskæftiget sig med fagdidaktiske indhold og dermed i mindre grad er bevidste om deres mulige behov for efteruddannelse.

Hvad angår digitale værktøjer i undervisning, blev der pga. den centrale rolle, som digitaliseringen spiller i det danske uddannelsessystem, formuleret denne hypotese:

(e) undervisere på alle uddannelsesniveauer finder det i høj grad nødvendigt at styrke deres kompetencer indenfor området digitalisering.

1.2. Projektgruppe

Projektgruppen bestod af otte deltagere, som tilsammen etablerede et samarbejde på tværs af uddannelsesniveauerne.

Repræsentanter for folkeskolen/ læreruddannelsen	
Anette Bloch Jensen	Folkeskolelærer i tysk, Trongårdsskole
Lene Laursen	Læringskonsulent i tysk, Undervisningsministeriet
Kirsten Lauta	Lektor i tysk, Københavns Professionshøjskole
Repræsentanter for de gymnasiale uddannelser/ universitetet	
Bente Hansen	Fagkonsulent i tysk, Undervisningsministeriet
Mette Hermann	Gymnasielærer i tysk, Frederikssund Gymnasium
Anna Lena Sandberg	Lektor, fagansvarlig for tysk, Københavns Universitet
Videnskabelig assistent	
Julie Valvik	Cand. Mag. i tysk, tidligere videnskabelig assistent i projekterne *Tidligere Sprogstart* og *Den sprogstrategiske Satsning*
Faglig ledelse	
Petra Daryai-Hansen	Lektor i fremmedsprogsdidaktik, Københavns Universitet

Tabel 1: Projektgruppe

1.3. Følgegruppe

Pilotprojektet etablerede udover projektgruppen et bredere samarbejde gennem en følgegruppe bestående af nedenstående medlemmer:

Navn	Institution/organisation
Angelika Theis	Goethe Institut København
Anne Holmen	Københavns Universitet, Den Sprogstrategiske Satsning
Anne-Marie Fischer Rasmussen	Professionshøjskole UCN
Anne-Mette Olsen	KursKultur
Camilla Hansen	Grænseforeningen
Carl Kinze	Tysklærerforeningen for Grundskolen
Erla Hallsteinsdottir	KultKIT
Jan Engberg	Den Danske Germanistforening
Jette von Holst-Pedersen	Københavns Professionshøjskole
Juljana Gjata Hjort Jacobsen	VIA University College
Karen Wobeser	VIA University College
Karen Aarøe	UC SYD
Katja Gorbahn	Aarhus Universitet
Kim Lysholm Olsen	Handelsskolernes Tysklærerforening

Kirsten Bjerre	Københavns Professionshøjskole
Klaus Geyer	Syddansk Universitet
Lise Bernsten Høyer	Tysklærerforeningen for Gymnasiet og HF
Maria Pia Pettersson	UCL Erhvervsakademi og Professionshøjskole
Marie Louise Lykke Kjær	Sproglærerforeningen
Mette Skovgaard Andersen	Det Nationale Center for Fremmedsprog Øst
Mirjam Gebauer	Aalborg Universitet
Moritz Schramm	Syddansk Universitet
Petra Klimaszyk	Professionshøjskolen Absalon
Søren Nørrelund Madsen	Det Nationale Center for Fremmedsprog Øst
Tine Lund	Tysklærerforeningen for Grundskolen

Tabel 2: Følgegruppe

Følgegruppen havde til opgaven at give feedback på spørgeskemaet, der blev udarbejdet af projektgruppen, og at bidrage til at udbrede kendskabet til spørgeskemaundersøgelsen. Derudover blev følgegruppen inviteret til projektets afsluttende møde, hvor resultaterne blev drøftet og mulige følgeprojekter diskuteret.

2. Metode og data

I alt har 828 undervisere deltaget i spørgeskemaundersøgelsen: 544 undervisere fra grundskolerne, 257 fra ungdomsuddannelserne, 15 fra læreruddannelserne og 22 fra universitetsuddannelserne. Desuden forelægger ufuldstændige svar fra 158 undervisere fra grundskolerne, 39 fra ungdomsuddannelserne, tre fra læreruddannelserne og otte fra universitetsuddannelserne.

Kun de fuldstændige datasæt er blevet analyseret. Svarkvotienten er vanskelig at beregne, da der for ingen af de fire uddannelsesniveauer forelægger et overblik over, hvor mange undervisere der underviser på hvert niveau. I samarbejde med projekt- og følgegruppen, her især repræsentanterne fra ministeriet og tysklærerforbundet, blev følgende vurdering foretaget, ud fra hvilken den omtrentlige svarkvotient blev beregnet: der blev taget udgangspunkt i, at der findes omkring 7.600 tyskundervisere i grundskolerne (svarkvotient: ca. 7 %), ca. 1.000 tysklærer på ungdomsuddannelserne (svarkvotient: ca. 26 %), ca. 20 på læreruddannelserne (svarkvotient: ca. 75 %) og ca. 40 på universitetsuddannelserne (svarkvotient: ca. 55 %). Svarprocenten for læreruddannelserne og universiteterne kan dermed betegnes som værende tilfredsstillende, mens der kun er indsamlet et begrænset antal svar fra ungdomsuddannelserne og især grundskolerne.

	Antal respondenter	**Svarprocent**
Grundskole	544 (ufuldstændige svar: 158)	7 %
Ungdomsuddannelser	257 (ufuldstændige svar: 39)	26 %
Læreruddannelser	15 (ufuldstændige svar: 3)	75 %
Universitetsuddannelser	22 (ufuldstændige svar: 8)	55 %
Derudover: ca. 50 mails fra tyskundervisere, der har formuleret en interesse i at deltage i følgeprojekter.		

Tabel 3: Oversigt over data

Spørgeskemaet bestod af 34 multiple-choice-spørgsmål og otte åbne spørgsmål. Da udgangspunktet for projektet var Regeringens *Strategi for Styrkelse af Fremmedsprog i Uddannelsessystemet*, blev spørgsmålene i spørgeskemaet primært formuleret ud fra tekstfragmenter fra netop denne fremmedsprogsstrategi. Lærerne blev bedt om at besvare spørgsmål, hvor de skulle vurdere deres behov og kompetencer samt muligheder og undervisningspraksis ud fra en femdelt skala (Likert-Skala). Udformningen af spørgeskemaet byggede på Menold & Bogners (2015) retningslinjer for ratingskalaer i spørgeskemaer. Spørgsmålene i spørgeskemaet blev besvaret ud fra en svar-skala med syv kategorier, der lå i et kontinuum fra ”i ringe grad” til ”i høj grad” med dertilhørende 3 midterkategorier. De resterende to svarkategorier var såkaldte kategorier uden indhold og bestod af ”ved ikke” og ”ikke relevant” (Menold & Bogner 2015: 2).

Analysen af spørgeskemaets kvantitative del blev foretaget på baggrund af den deskriptive statistik (jf. Bol 2004; Burkschat, Cramer & Kamps 2004). I bearbejdningen af det kvalitative datasæt blev den kvalitative indholdsanalyse taget i brug (jf. Mayring 2000).

Behovsanalysen er dermed udelukkende blevet gennemført gennem en spørgeskemaundersøgelse. Som Aagerup & Willaa (2016) fremhæver, er det ”en ulempe ved spørgeskemaer i forhold til observationer [...], at svarene i et spørgeskema er farvede af svarpersonerne, som kan afgive de svar, de helst vil, men som måske ikke er de helt sande svar, og at svarene af plads- og tidhensyn

bliver korte og dermed mere overfladiske.”. Spørgeskemaet fokuserede på mikroniveauet, underviserne. Det ville derfor være godt at supplere spørgeskemaundersøgelsen med yderligere data på mikroniveauet samt supplerende data på nanoniveauet (eleverne):

- lærerinterviews
- observationer
- elevernes perspektiver

Ønsket om at inddrage elevernes perspektiver i et eventuelt fremtidigt supplerende projekt understreges af flere udsagn fra underviserne. Herunder ses et udvalgt udsagn:

”

... hvis vi ønsker, at flere elever skal være mere motiverede i faget, så kan vi blive nødt til at inddrage eleverne tilrettelæggelse af undervisningen. Det har vi måske også brug for hjælp til at lære!”
(Underviser, Grundskole)

3. Resultater

I det følgende præsenteres projektets centrale resultater under følgende overskrifter:

1) Undervisernes sproglige, faglige og didaktiske kompetencer
2) Undervisernes behov for opkvalificering indenfor 18 fagdidaktiske områder
3) Elevernes og de studerendes motivation og kompetencer
4) Brobygning og overgange
5) Den Fælles Europæiske Referenceramme for sprog
6) Tysk som tillægskompetence
7) Digitale læremidler

3.1. Undervisernes sproglige, faglige og didaktiske kompetencer

"- jeg får lyst til at kaste håndklædet
i ringen, når jeg tænker på mine svar!"
(Underviser, Ungdomsuddannelser)

Besvarelserne vedrørende de første spørgsmål (se Figur 1, 2 og 3) viser, at ca. halvdelen af alle undervisere, som har besvaret spørgeskemaet, udtrykker et **udviklingsbehov både ift. deres sproglige, faglige og didaktiske kompetencer**. Behovet er, ifølge deres egen vurdering, særligt højt på alle tre områder hos underviserne i grundskolen, men også mange undervisere på ungdomsuddannelserne, læreruddannelserne og universitetsuddannelserne er af den opfattelse, at de har mangler. Det tyder på et vist behov for didaktisk, faglig og sproglig opkvalificering blandt tyskunderviserne.

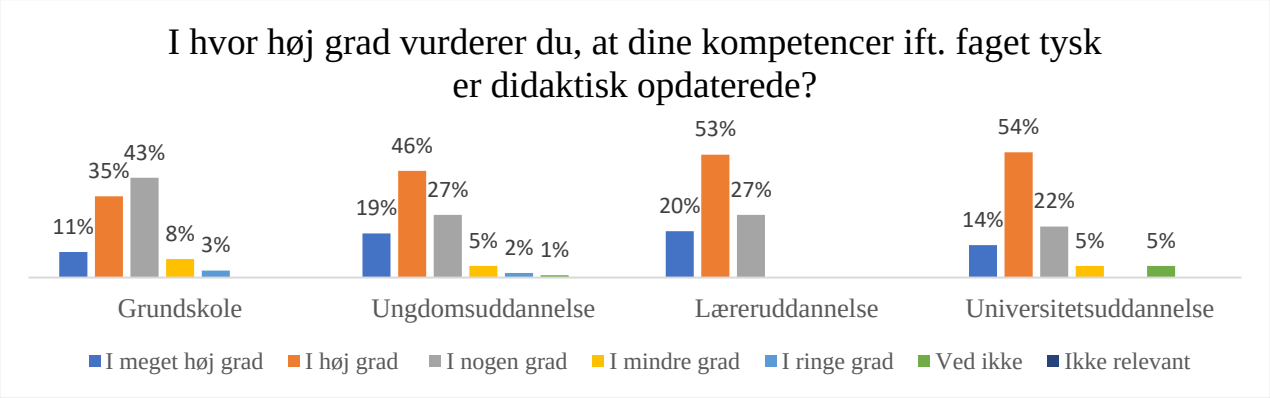

Figur 1: Tyskundervisernes selvevaluering af didaktiske kompetencer (Grundskole N = 544, Ungdomsuddannelse N = 257, Læreruddannelse N = 15, Universitetsuddannelse N = 22)

Behovet for opkvalificering af **didaktiske kompetencer** viser sig at være særligt stort hos alle fire grupper (se Figur 1). På grundskolerne angiver omkring halvdelen af underviserne, at deres didaktiske kompetencer i faget tysk kun i nogen grad, i mindre grad eller i ringe grad er opdaterede. På

ungdomsuddannelserne og på universiteterne er ca. 30 % af denne opfattelse. Selv på læreruddannelserne vurderer 27 % af respondenterne, at deres didaktiske kompetencer kun i nogen grad er opdaterede.

Respondenterne vurderer at deres **generelle faglige kompetencer i faget tysk** (se Figur 2) i noget mindre grad trænger til en opdatering i sammenligning med deres didaktiske kompetencer. Dog angiver 40 % af underviserene, at de kun i nogen grad, i mindre grad eller i ringe grad er af den opfattelse, at deres faglige kompetencer i faget tysk er opdaterede. På grundskolerne er næsten halvdelen af alle undervisere af denne opfattelse. På ungdomsuddannelserne og på læreruddannelserne deler ca. en fjerdel denne opfattelse. På universiteterne er det kun 5 %.

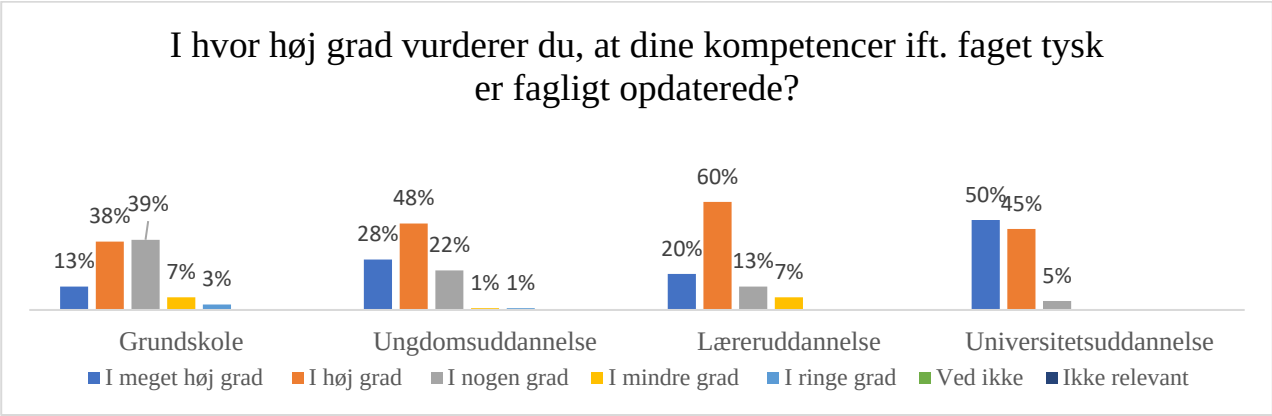

Figur 2: Tyskundervisernes selvevaluering af faglige kompetencer (Grundskole N = 544, Ungdomsuddannelse N = 257, Læreruddannelse N = 15, Universitetsuddannelse N = 22)

Hvad angår undervisernes **sproglige kompetencer** (se Figur 3), viser der sig et lignende billede. Næsten 70 % af underviserne på grundskolerne er i meget høj grad, i høj grad eller i nogen grad af den opfattelse, at deres sproglige kompetencer i faget tysk skal forbedres. På ungdomsuddannelserne er omkring 40 % af denne opfattelse. Selv på læreruddannelserne og på universitetsuddannelserne ser ca. 20 % af respondenterne i meget høj grad, i høj grad eller i nogen grad et udviklingsbehov.

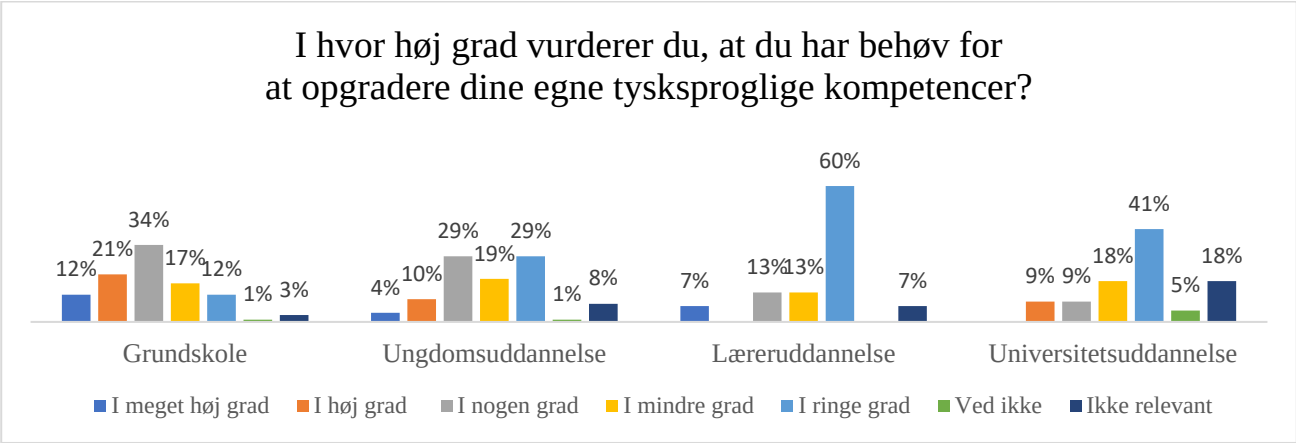

Figur 3: Tyskundervisernes selvevaluering af sproglige kompetencer (Grundskole N = 544, Ungdomsuddannelse N = 257, Læreruddannelse N = 15, Universitetsuddannelse N = 22)

På spørgsmålet om i hvor høj grad underviserne har **mulighed for kompetenceudvikling** (se Figur 4) med fokus på tysk, svarer 75 % af respondenterne på tværs af uddannelsestrin, at de kun *i nogen, i mindre og i ringe grad* har mulighed for faglig opkvalificering. På grundskolerne er dette tal sågar næsten 80 %. Særligt iøjnefaldende er, at dette misforhold også beklages af begge de grupper, som skal være ansvarlige for at uddanne kommende undervisere: På læreruddannelsen er ca. 70 % af denne opfattelse, og selv på universitetsuddannelserne deler over 30 % af underviserne denne opfattelse.

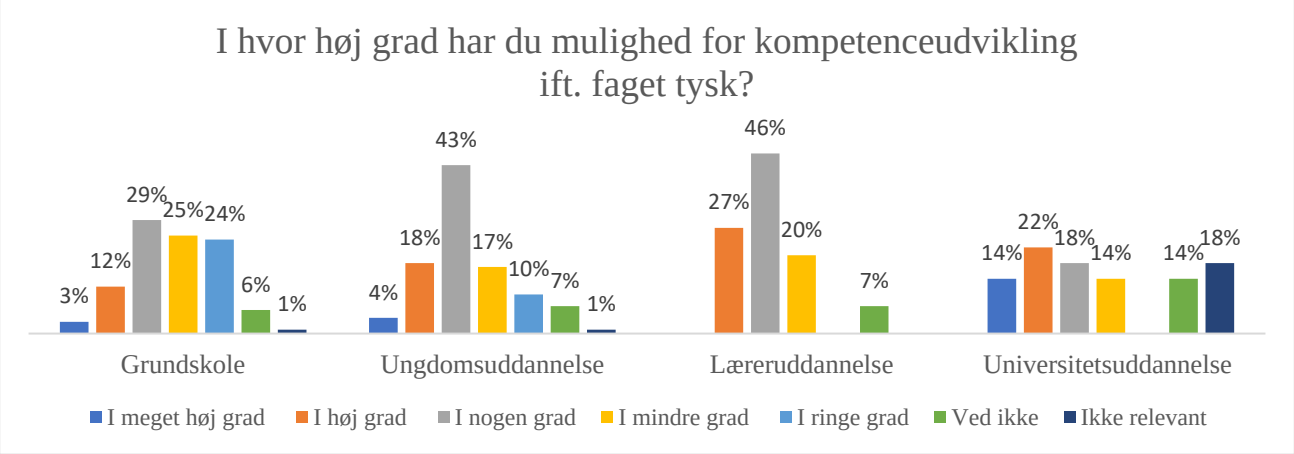

Figur 4: Mulighed for kompetenceudvikling (Grundskole N = 544, Ungdomsuddannelse N = 257, Læreruddannelse N = 15, Universitetsuddannelse N = 22)

I det åbne spørgsmål om mulighed for kompetenceudvikling bliver de manglende muligheder for kompetenceudvikling særligt understreget af undervisere i grundskolen. En tysklærer, der underviser i grundskolen fortæller, at hun ikke har været på et efteruddannelseskursus indenfor tysk i 15 år, og andre undervisere giver udtryk for, at de ikke har studeret faget og dermed underviser i tysk uden certificerede kvalifikationer:

"... Jeg har ikke været på tyskkursus, siden 2003"

(Underviser, Grundskole)

"... Bare det at have faget som linjefag eller få kurser, som kan hjælpe, vil være dejligt."

(Underviser, Grundskole)

3.2. Undervisernes behov for opkvalificering indenfor 18 fagdidaktiske områder

I de opfølgende spørgsmål blev respondenterne bedt om at vurdere, indenfor **hvilke områder de har brug for at styrke deres kompetencer ift. deres tyskundervisning**. Der skelnes mellem 18 fagdidaktiske områder. Nedenfor angives først, i Tabel 4, en prioriteret rækkefølge, der tager udgangspunkt i alle undervisernes svar (N = 838). Derefter angives i Tabel 5 svar fra de to mindre grupper: underviserne på læreruddannelserne (N = 15) og universiteterne (N = 22).

I hvor høj grad er du enig i følgende udsagn? Jeg anser det som nødvendigt for min tyskundervisning at styrke mine kompetencer indenfor følgende områder:			
Fastsatte rækkefølge (alle svar)	Fagdidaktisk område	I meget høj grad og i høj grad	I meget høj grad, i høj grad og i nogen grad
1	Undervisningsdifferentiering	28 %	62 %
2	Tysk i et karriereperspektiv	36 %	60 %
3	Engagerende undervisningsmetoder	28 %	60 %
4	Motivation	27 %	60 %
5	Sproglæringsstrategier	23 %	60 %
6	Undervisning med fokus på litteratur	18 %	58 %
7	Handlingsorienteret undervisning	24 %	57 %
8	Feedback	20 %	57 %
9	Tysk i andre fag/ indholdsbaseret tyskundervisning	28 %	55 %
10	Nabo-/flersprogethedsdidaktik	25 %	54 %
11	Ordforrådstilegnelse/chunks	20 %	54 %
12	Tilrettelæggelse af udveksling	31 %	52 %
13	Faglig progression	18 %	52 %
14	Tysk som undervisningssprog	18 %	49 %
15	Varieret undervisning	18 %	49 %
16	Undervisning med fokus på kultur og samfund	17 %	45 %
17	Undervisning med fokus på historiske emner	12 %	37 %
18	Undervisning med fokus på grammatik	12 %	36 %

Tabel 4: Behov indenfor 18 fagdidaktiske områder, alle undervisere (N = 838)

I hvor høj grad er du enig i følgende udsagn? Jeg anser det som nødvendigt for min tyskundervisning at styrke mine kompetencer indenfor følgende områder:			
Fastsatte rækkefølge (alle svar)	Fagdidaktisk område	Læreruddannelserne (I meget høj grad, i høj grad og i nogen grad, fra 40 %)	Universitetsuddannelserne (I meget høj grad, i høj grad og i nogen grad, fra 20 %)
1	Undervisningsdifferentiering	53 %	50 %
2	Tysk i et karriereperspektiv	47 %	23 %
3	Engagerende undervisningsmetoder	-	45 %
4	Motivation	47 %	41 %
5	Sproglæringsstrategier	40 %	36 %
6	Undervisning med fokus på litteratur	-	-
7	Handlingsorienteret undervisning	47%	32%
8	Feedback	60%	29%
9	Tysk i andre fag/ indholdsbaseret tyskundervisning	73%	23%
10	Nabo-/flersprogethedsdidaktik	73%	23%
11	Ordforrådstilegnelse/chunks	-	23%
12	Tilrettelæggelse af udveksling	67%	-
13	Faglig progression	47%	36%
14	Tysk som undervisningssprog	-	23%
15	Varieret undervisning	-	51%
16	Undervisning med fokus på kultur og samfund	-	-
17	Undervisning med fokus på historiske emner	-	-
18	Undervisning med fokus på grammatik	50%	-

Tabel 5: Behov indenfor 18 fagdidaktiske områder, undervisere fra læreruddannelserne (N=15) og fra universiteterne (N=22)

Undersøgelsen viser dermed både overordnet et behov for faglig, sproglig og didaktisk opkvalificering på tværs af uddannelsesniveauerne og konkretiserer dette behov for efteruddannelse/opkvalificering ved, at der med afsæt i dataindsamlingen kan peges på en række fagdidaktiske områder, hvor undervisere på tværs af uddannelsesniveauer vurderer, at der er i meget høj, i høj eller i nogen grad er et behov for efteruddannelse/opkvalificering.

I et brobygningsperspektiv er der ni centrale områder, hvor en kompetenceudvikling anses for nødvendig af alle fire grupper af respondenter. Undervisere på grundskolerne, ungdomsuddannelser, læreruddannelser og universiteter er enige om, at der er i meget høj, i høj eller i nogen grad er et behov for efteruddannelse/opkvalificering ift.

1) undervisningsdifferentiering
2) motivation
3) faglig progression
4) handlingsorienteret undervisning
5) feedback
6) sproglæringsstrategier
7) tysk i andre fag / indholdsbaseret tyskundervisning
8) nabo-/flersprogethedsdidaktik
9) tysk i et karriereperspektiv

For at styrke brobygningen på tværs af uddannelsesniveauerne i tyskfaget vil det være oplagt at igangsatte projekter indenfor disse ni felter i løbet i de kommende år.

3.3. Elevernes og studerendes motivation og kompetencer

Over halvdelen af alle respondenter, og det gælder i særlig grad for underviserne fra grundskole og ungdomsuddannelser, er uenige eller meget uenige i udsagnet **Mange elever/studerende kan se fordelen ved at kunne tysk** (Tabel 6)**.** I grundskolen er 81 % af alle respondenter uenig, meget uenig eller hverken enig eller uenig i tilsagnet, på ungdomsuddannelserne er det 73 % (Tabel 7). Samtidig er langt over halvdelen af alle respondenterne enige eller meget enige i, at eleverne/de studerende er **tilstrækkeligt motiverede for at deltage i undervisningen**.

Undersøgelsen viser en vis usikkerhed ift. elevernes/de studenternes sproglige kompetencer. 17 % af respondenterne er uenige eller meget uenige i udsagnet **Jeg oplever, at mine elever/studerende opnår solide sprogkompetencer i tysk.** Det er underviserne på læreruddannelserne, der er mest kritiske: her er det 27 % af alle respondenter (Tabel 6). Hvis man tager højde for, hvor mange procent der er uenige, meget uenige og hverken enig eller uenig i tilsagnet er det i alt 60 % af alle respondenter (Tabel 7).

	Alle	**Grundskole**	**Ungdomsuddannelse**	**Læreruddannelse**	**Universitet**
Uenig og meget uenig					
Mange elever/studerende kan se fordelen ved at kunne tysk.	55 %	58 %	51 %	27 %	27 %
Jeg oplever, at mine elever/studerende opnår solide sprogkompetencer i tysk.	17 %	18 %	18 %	27 %	18 %

Tabel 6: Besvarelser opdelt efter uddannelsestrin.

	Alle	Grundskole	Ungdomsuddannelse	Læreruddannelse	Universitet
Uenig, meget uenig, hverken enig eller uenig					
Mange elever/studerende kan se fordelen ved at kunne tysk.	77 %	81 %	73 %	47 %	36 %
Jeg oplever, at mine elever/studerende opnår solide sprogkompetencer i tysk.	60 %	61 %	63 %	67 %	41 %

Tabel 7: Besvarelser opdelt efter uddannelsestrin.

3.4. Brobygning og overgange

Undersøgelsen viser, at der blandt respondenterne på alle uddannelsesniveauer er en bred opbakning til brobygningstanken. 80 % af respondenterne erklærer sig *meget enig* og *enig* i udsagnet **Det er vigtigt for tyskfaget, at der skabes en sammenhængende sprogindsats på tværs af uddannelsesområdet**. 80 % af alle respondenter er derudover meget enig eller enig i at **Det er vigtigt for eleverne/de studerende at vide præcist, hvad der forventes af dem på det næste uddannelsestrin, når de skal tage stilling til, om de vil fortsætte med tysk**, og 76 % af alle respondenter vurderer at de i meget høj grad, i høj eller i nogen grad har **behov for at styrke deres viden indenfor brobygning.**

40 % af alle respondenter er meget enige eller enige i udsagnet **Jeg oplever ved modtagelsen af nye elever/studerende, at gruppen er så heterogen, at det er nemmere at starte forfra for at få alle med**. Dette gælder især for ungdomsuddannelserne (68 %).

Respondenterne kommer med en række bud ift. det åbne spørgsmål: **Hvad mener du, der kunne gøres for at skabe en bedre brobygning i tyskfaget på tværs af uddannelsestrinene?** Analysen viser, at der er fire områder, som underviserne på tværs af uddannelsesniveauerne vurderer at være centrale: (1) et samarbejde mellem lærerne, herunder erfaringsudveksling (mikroniveau), (2) makro- og mesoniveauet, (3) et samarbejde på nanoniveau, elever og studerende, (4) en informationsindsats, herunder en forventningsafstemning (Figur 5).

Nodes: Name	Sources	References
Konkret samarbejde mellem lærere og erfaringsudveksling	4	96
Makro- og mesoniveau	3	38
Samarbejde på nanoniveau, elever og studerende	3	35
Informationsindsats, forventningsafstemning	3	34
Behov for dygtige grundskoleundervisere og bedre tyskundervisning	2	15
Ved ikke	2	15
Klar progression og mål efter hvert klassetrin	4	12
Ikke relevant	2	10
Andet	2	8
Efteruddannelseskurser	2	8
Den Fælles Europæiske Referenceramme	4	7
Introforløb og tests	3	3
Obligatoriske prøver i grundskolen	1	2
Nye læremiddler	1	1
Samarbejde med andre sprogfag	1	1

Figur 5: NVivo analyse: Hvad mener du, der kunne gøres for at skabe en bedre brobygning i tyskfaget på tværs af uddannelsestrinene? (alle undervisere)

Langt de fleste respondenter vurderer, at en bedre brobygning i tyskfaget på tværs af uddannelsestrinene burde foregå gennem et konkret samarbejde mellem underviserne på de forskellige uddannelsestrin (mikroniveauet).

Reference 6: 0.88% coverage

Vi må have mere kontakt / brobygning for lærerne mellem de forskellige led i uddannelseskæden. Gym.lærere skal holde møder med folkeskolelærerne - uden at kritisere "nedad" for, at eleverne kan for lidt / det forkerte, når de starter i gymnasiet. Og det samme opad ift. universiteterne. Gymnasielærere har ikke været på universitet, siden de selv blev færdige (for mange år siden). Så universiteterne bør invitere til brobygningsmøder, så vi i gymnasiet ved, hvad vi sender eleverne videre til - og hvad der forventes af dem - og hvad de tilbydes på tysk-studiet på et universitet - eller en VIA-uddannelse.

Reference 27: 0.88% coverage

Job-shadowing. Dvs at man som lærer er ud og følge kollegers undervisning fx. fra gymnasiet i udskolingen og vice versa. Det samme gælder universitet og gymnasieskole, hvor jeg opleve meget lidt interesse for vores virkelighed fra universitetets side.

Uddrag NVivo analyse, eksempel: Undervisere, ungdomsuddannelse

En række respondenter peger dog – ligesom de nedenstående citerede to grundskolelærere – på, at brobygningen især kræver institutionel support (mesoniveau):

"… Afsætte tid til at underviserne kan mødes og udveksle erfaringer."

(Underviser, Grundskolen)

eller en mere tydelig og forpligtende forankring på makroniveau:

”

… At der bliver lovgivet herom… i dag er det for tilfældigt og nemt at slippe”

(Underviser, Grundskolen)

3.5. Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog

Et værktøj, der ville kunne bruges til at arbejde mere målrettet med overgange, er – som det også fremgår af den nedenstående citater – *Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog*.

Internals\\Spørgsmål 38_GS
1 reference coded, 0.48% coverage

Reference 1: 0.48% coverage

Synliggørelse af den Europæiske referenceramme. Villighed til at koordinere mod et fælles mål.

Internals\\Spørgsmål 38_UU
3 references coded, 1.91% coverage

Reference 1: 0.54% coverage

Den europæiske referenceramme vil være et fint værktøj at henvise til, men det kræver en konkretisering af, hvilke grammatiske emner, og hvilket ordforråd, der ligger inden for de forskellige niveauer i referencerammen.

Reference 2: 0.61% coverage

Jeg retter mig (naturligvis) efter den aktuelle læreplan - det forvirrer mig en smule, at den europæiske referenceramme spiller så stor en rolle i den sidste del af spørgeskemaet. Jeg er ikke i tvivl om, at den kunne skabe tydeligere sammenhæng, men hvor er den henne i læreplanen?

Uddrag NVivo analyse, eksempel: Undervisere, ungdomsuddannelse

Det er dog kun mindre end en fjerdel af alle respondenter, der er *meget enige* eller *enige* i udsagnet Jeg har kendskab til den europæiske referenceramme for sprog som et centralt værktøj til at styrke elevernes/de studerendes sprogkundskaber på tværs af uddannelsessystemet. Det er primært på læreruddannelserne, at underviserne har et godt kendskab til dette værktøj. Her erklærer sig 87 % erklærer *meget enige* eller *enige* i udsagnet.

Tre udsagn i spørgeskemaet zoomer ind på undervisernes kendskab til og brug af Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog i deres tyskundervisning:

1) *Jeg ved, hvilket niveau mine elever/studerende burde være på ifølge den europæiske referenceramme for sprog.*

2) *Jeg tilrettelægger min undervisning medudgangspunkt i den europæiske referenceramme for sprog.*
3) *Mine elever/studerende evaluerer deres sproglige kompetencer med afsæt i den europæiske referenceramme for sprog*

Tabel 8 og 9 opsummerer resultaterne for hhv. grundskole og ungdomsuddannelser. Undersøgelsen viser, at der er kun yderst få undervisere i grundskolen og på ungdomsuddannelser, der gør brug af *Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog* i deres tyskundervisning. Der er lidt flere undervisere, der **ved, hvilket niveau deres elever/studerende burde være på ifølge den europæiske referenceramme for sprog.** 37 % af respondenterne fra grundskolen (Tabel 8) og 43 % fra ungdomsuddannelserne (Tabel 9) er meget enige eller enige i dette udsagn.

Grundskole				
Hvor enig er du i følgende udsagn?	Meget enig og enig	Hverken enig eller uenig	Uenig og meget uenig	Ved ikke
Jeg ved, hvilket niveau mine elever/studerende burde være på ifølge den europæiske referenceramme for sprog.	37 %	26 %	31 %	9 %
Jeg tilrettelægger min undervisning medudgangspunkt i den europæiske referenceramme for sprog.	11 %	23 %	54 %	11 %
Mine elever/studerende evaluerer deres sproglige kompetencer med afsæt i den europæiske referenceramme for sprog	5 %	18 %	65 %	11 %

Tabel 8: Besvarelser opdelt efter svarmulighed. (NCFF 2020, s. 17)

Ungdomsuddannelse				
Hvor enig er du i følgende udsagn?	Meget enig og enig	Hverken enig eller uenig	Uenig og meget uenig	Ved ikke
Jeg ved, hvilket niveau mine elever/studerende burde være på ifølge den europæiske referenceramme for sprog.	43 %	20 %	30 %	7 %
Jeg tilrettelægger min undervisning medudgangspunkt i den europæiske referenceramme for sprog.	10 %	23 %	60 %	7 %
Mine elever/studerende evaluerer deres sproglige kompetencer med afsæt i den europæiske referenceramme for sprog	4 %	15 %	72 %	9 %

Tabel 9: Besvarelser opdelt efter svarmulighed. (NCFF 2020, s. 17)

Tabel 10 og 11 opsummerer resultaterne for hhv. læreruddannelsen og universiteterne. Resultaterne på universiteterne er sammenlignelige med dem fra grundskolen og ungdomsuddannelserne

(Tabel 11). På læreruddannelserne har undervisere både et stort kendskab til og brug af Den Fælles *Europæiske Referenceramme for Sprog*: 82 % af respondenterne erklærer sig enige eller meget enige i udsagnet **Jeg ved, hvilket niveau mine elever/studerende burde være på ifølge den europæiske referenceramme for sprog** og 64 % er enige eller meget enige i udsagnet **Mine elever/studerende evaluerer deres sproglige kompetencer med afsæt i den europæiske referenceramme for sprog**. Der er dog kun en fjerdel af underviserne på læreruddannelserne, der angiver, at de tilrettelægger deres undervisning med udgangspunkt i dette værktøj (Tabel 10).

Læreruddannelse				
Hvor enig er du i følgende udsagn?	Meget enig og enig	Hverken enig eller uenig	Uenig og meget uenig	Ved ikke
Jeg ved, hvilket niveau mine elever/studerende burde være på ifølge den europæiske referenceramme for sprog.	82 %	-	12 %	6 %
Jeg tilrettelægger min undervisning medudgangspunkt i den europæiske referenceramme for sprog.	24 %	53 %	12 %	12 %
Mine elever/studerende evaluerer deres sproglige kompetencer med afsæt i den europæiske referenceramme for sprog	64 %	24 %	6 %	6 %

Tabel 10: Besvarelser opdelt efter svarmulighed. (NCFF 2020, s. 17)

Universitet				
Hvor enig er du i følgende udsagn?	Meget enig og enig	Hverken enig eller uenig	Uenig og meget uenig	Ved ikke
Jeg ved, hvilket niveau mine elever/studerende burde være på ifølge den europæiske referenceramme for sprog.	46 %	8 %	37 %	8 %
Jeg tilrettelægger min undervisning medudgangspunkt i den europæiske referenceramme for sprog.	8 %	25 %	59 %	8 %
Mine elever/studerende evaluerer deres sproglige kompetencer med afsæt i den europæiske referenceramme for sprog	12 %	17 %	46 %	25 %

Tabel 11: Besvarelser opdelt efter svarmulighed. (NCFF 2020, s. 18)

3.6. Tysk som tillægskompetence

Ift. spørgsmålet om tysk som tillægskompetence erklærer 75 % af respondenterne sig meget enige eller enige i **at der skal udvikles modeller for, hvordan studerende på læreruddannelsen og universitetet kan udvikle sprog som tillægskompetence, især indenfor engelsk, tysk og fransk**.

Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet påpeger, at erhvervslivet efterspørger medarbejdere med fremmedsprog som tillægskompetence til andre kernefaglighed, og at der derfor skal udvikles modeller for, hvordan studerende på læreruddannelsen og universitetet kan udvikle sprog som tillægskompetence, især indenfor engelsk, tysk og fransk. Hvor enig er du i det?					
	Alle	Grundskole	Ungdomsuddannelse	Læreruddannelse	Universitet
Meget enig/enig	75 %	74 %	79 %	93 %	82 %

Tabel 12: Besvarelser opdelt efter uddannelsestrin. (NCFF 2020, s. 20)

Besvarelserne afspejler desuden, at spørgsmålet om tysk som tillægskompetence er mest relevant for de ungdomsuddannelser og de videregående uddannelser. Det er interessant at bemærke, at respondenterne fra læreruddannelserne erklærer sig i endnu højere grad *meget enige* eller *enige* i dette udsagn end respondenterne fra universiteterne.

I de kvalitative svar er der respondenter, der etablerer en kobling mellem tysk som tillægskompetence og tyskfagets status i det danske samfund. En underviser fra læreruddannelsen svarer fx på spørgsmålet **Hvad mener du, der kunne gøres for at få flere elever/studerende til at vælge tysk?**

"… Faget bør have status - gerne indgå i andre uddannelsen som tillægskompetence til en kernefaglighed."

(Underviser, Læreruddannelse)

3.7. Digitale læremidler

Som indledende beskrevet blev der pga. den centrale rolle, som digitaliseringen spiller i det danske uddannelsessystem, formuleret en hypotese om, at undervisere på alle uddannelsesniveauer i høj grad finder det nødvendigt at styrke deres kompetencer indenfor området digitalisering.

Undersøgelsen viste, at næsten to tredjedele af respondenterne vurderer, at de i meget høj grad eller i høj grad gør **brug af IT som et integreret værktøj i undervisningen.** På universiteterne er det dog kun 40 % af underviserne.

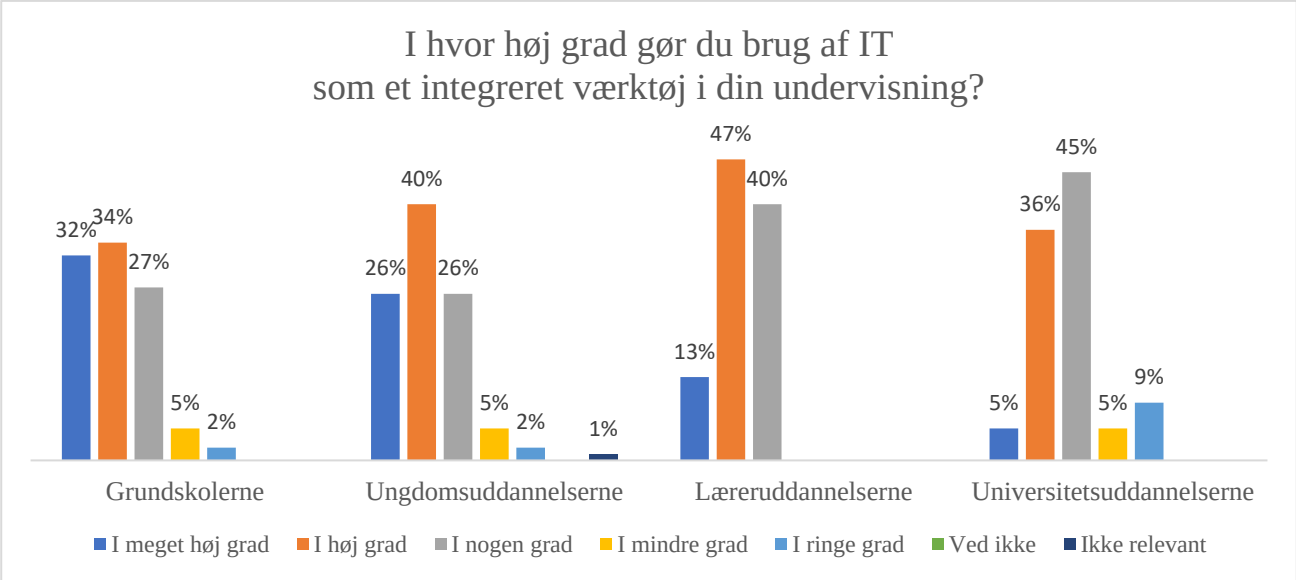

Figur 13: Undervisernes vurdering af deres brug af IT som integreret værktøj i deres undervisning (Grundskole N = 544, Ungdomsuddannelse N = 257, Læreruddannelse N = 15, Universitetsuddannelse N = 22)

Det er tydligt færre respondenter, ca. en tredjedel på grundskolen, ungdomsuddannelse og læreruddannelse, der vurderer, at de i meget høj grad eller i høj grad **arbejder med digital dannelse i deres undervisning.** På universiteterne er det kun 9 % af respondenterne.

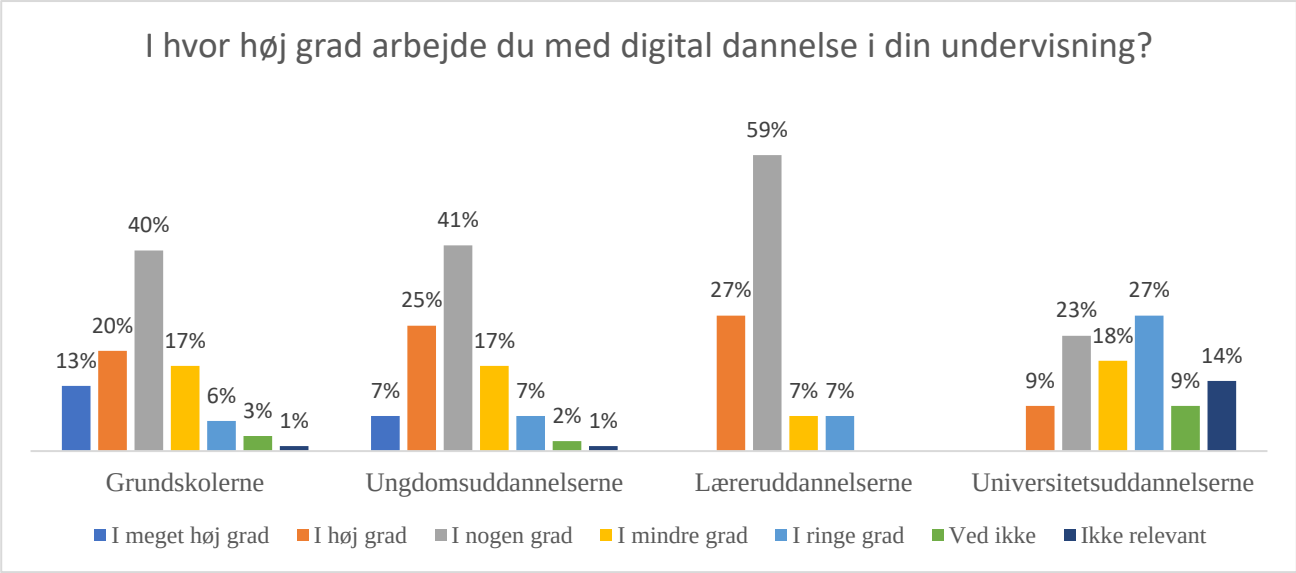

Figur 14: Undervisernes vurdering af i hvor høj grad de arbejder med digital dannelse i deres undervisning (Grundskole N = 544, Ungdomsuddannelse N = 257, Læreruddannelse N = 15, Universitetsuddannelse N = 22)

Det er påfaldende, at når det gælder **behovet for at styrke deres viden om brug af IT i undervisningen**, vurderer næsten halvdelen af respondenterne, at de kun i ringe grad eller i mindre grad har brug for det. Dette gælder især for respondenter fra grundskole (42 %) og ungdomsuddannelse (45 %). Både på læreruddannelsen (73 %) og universiteterne (54 %) svarer størstedelen af respondenterne, at de i nogen grad har behov for en kompetenceudvikling indenfor dette felt.

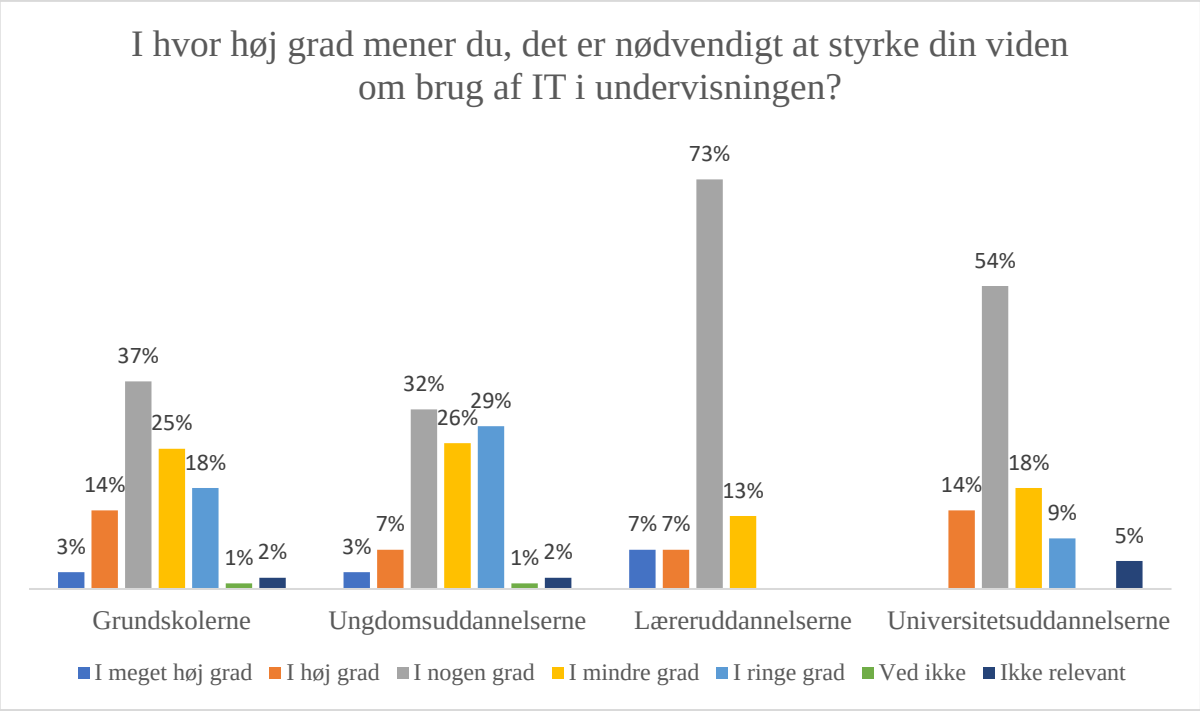

Figur 15: Undervisernes vurdering af i hvor høj grad de finder det nødvendigt at styrke deres viden om brug af IT i undervisningen. (Grundskole N = 544, Ungdomsuddannelse N = 257, Læreruddannelse N = 15, Universitetsuddannelse N = 22)

Tidligere undersøgelser viser, at der i grundeskoleregi gennem de seneste år – i modsætning til efteruddannelse indenfor andre områder – har været et udbud af kurser med fokus på digitale læremidler (jf. Daryai-Hansen, Henriksen & Valvik 2018: 35). Andre undersøgelser peger på, at rammebetingelserne for inddragelse af digitale læremidler stadig er for dårlige i Danmark i dag (jf. Eychenne 2018). Dette afspejles også i de kvalitative data i undersøgelsen. På den ene side er der undervisere på alle fire uddannelsesniveauer, der – ligesom den følgende lærer fra en ungdomsuddannelse – understreger, at digitale læremidler og digital uddannelse er centrale elementer i en moderne fremmedsprogsundervisning:

"… De vigtigste punkter for mig at tage op ift sprogindlæring (især 2. fremmedsprog) er digital dannelse og hvordan eleverne lærer at anvende hjælpemidler konstruktiv. Desuden er det vigtigt at udvikle nye evalueringsmetoder, som tager højde for elevernes mulige anvendelse af digitale hjælpemidler, med henblik på at sikre, at eleverne faktisk lærer noget."
(Underviser, Ungdomsuddannelser)

På den anden side er der adskillige respondenter, - og dette gælder især undervisere fra grundskolen og ungdomsuddannelserne - der skarpt kritiserer de nuværende rammebetingelser for brug af digitale læremidler:

"… Når jeg skriver, at jeg anvender IT i mindre grad, så er det ikke vilje og viden der mangler, men computere".
(Underviser, Grundskole)

En anden grundskolelærer beskriver situationen således:

”

… Mht. it i undervisningen er "problemet" jo ofte udstyr og teknik. Fx har vi adgang til noget udmærket materiale når jeg har hele min klasse logget på, fryser den og kan ikke trække. Vi har 45 minutters tysk ad gangen - når vi først skal hente computere/i-pads mv. og nå at aflevere igen inden timen er omme, bliver tiden meget begrænset. Arbejder gerne i book creator, men tingene forsvinder for eleverne og vi har ikke ordentlige lagringsmuligheder, når vi ikke har 1-1-strategi.”

(Underviser, Grundskole)

4. Sammenfatning af centrale resultater

4.1. Syv overordnede opmærksomhedspunkter udledt af besvarelserne fra spørgeskemaet

Der kan med afsæt i undersøgelsens resultater formuleres syv overordnede opmærksomhedspunkter:

1) Et behov for faglig, sproglig og didaktisk opkvalificering.
2) Et behov for efteruddannelse/opkvalificering indenfor en række felter – også på tværs af uddannelsesniveauer.
3) Et behov for og ønske om bredt samarbejde på tværs af uddannelsestrin for at styrke tyskfaget.
4) Et manglende kendskab til og brug af *Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog*.
5) Et ønske om, at der skal udvikles modeller for tysk som tillægskompetence.
6) Et behov for at sammentænke efteruddannelse/opkvalificering med makroniveauet (ressourcer, diskurs/branding).
7) Et behov for udvidelse af datagrundlag (observationer, elevstemmer).

Som et væsentligt resultat kan den tendens, der ses på alle uddannelsesniveauer, nævnes, nemlig den manglende mulighed for kompetenceudvikling og behovet for kompetenceudvikling på talrige didaktiske områder. Disse områder overlapper delvist på de fire uddannelsesniveauer. På enkelte didaktiske områder synes behovene i højere grad at være bundet til de respektive uddannelsesniveauer. Der er ni centrale områder, hvor en kompetenceudvikling anses for nødvendig af undervisere på tværs af uddannelsesniveauer: undervisningsdifferentiering, motivation, faglig progression, handlingsorienteret undervisning, feedback, sproglæringsstrategier, tysk i andre fag/indholdsbaseret tyskundervisning, nabo-/flersprogethedsdidaktik, tysk i et karriereperspektiv.

De indledende formulerede hypoteser (a) og (b) er gennem undersøgelsen dermed blevet bekræftet, og resultaterne fra pilotprojektet stemmer således overens med resultater fra tidligere undersøgelser (Daryai-Hansen 2020). Hypotese (c) blev – i rammen af det til dels begrænsede datagrundlag – afkræftet, da de indsamlede data viser en relativ tydelig selvkritisk holdning. Som formodet i hypotese (d) manifesterer sig i data fra underviserne på universiteterne en vis undtagelse, idet deres svar indenfor næsten alle områder afviger fra svarene fra underviserne på de tre andre uddannelsesniveauer. Dog viser sig også i disse data en vis interesse i videreuddannelse og en bevidsthed om, at der også på universiteterne er et behov for at udvikle kompetencer indenfor en række didaktiske områder. Data fra underviserne på alle uddannelsesniveauer afviger fra hypotese (e), idet tendensen viser, at underviserne ikke i høj grad prioriterer at styrke deres kompetencer indenfor digitale værktøjer i undervisningen.

Spørgeskemaundersøgelsen fokuserede på mikroniveauet, underviserne. Derudover inkluderede spørgeskemaet supraniveauet (det supranationale eller internationale niveau) ved at stille spørgsmål om *Den Fælles Europæiske Referenceramme for Sprog* og nanoniveauet (eleverne) gennem lærernes perspektiv. Undersøgelsen integrerede ikke spørgsmål om det nationale niveau (makroniveauet) og det institutionelle niveau (mesoniveauet).

Respondenternes svar på de åbne spørgsmål gør det tydeligt, at mange lærere på alle fire uddannelsesniveauer er af den opfattelse, at det ikke er tilstrækkeligt at have fokus på en kvalitetsudvikling og videreuddannelsesforanstaltninger på mikroniveau. Respondenterne fremhæver, at mikroniveauet især burde sammentænkes med makroniveauet eller mere præcist: med de ressourcer, der står til rådighed for faget tysk, og den fremherskende diskurs om tysk i dagens Danmark.

I de åbne spørgsmål kommer underviserne ind på adskillige problemer i den nuværende sprog- og uddannelsespolitik. Disse inkluderer, som de afsluttende citaterne nedenfor viser, bl.a. spørgsmål om ressourcefordeling:

„
... Jeg kan ikke se, hvordan de spørgsmål, jeg her har besvaret, kan bidrage til "kvalitetsudvikling". Bedre kvalitet kræver flere ressourcer, og det, vi oplever, er, at ressourcerne bliver færre og færre.
(Underviser, Universitet)

den grundlæggende politiske vilje:

„
... Selvfølgelig er der behov for kvalitetssikring og efteruddannelse, men tyskfagets helt store problem er snarere politisk. Der skal en politisk vilje til at bringe tysk frem igen.
(Underviser, Universitet)

og tyskfagets status i det danske samfund:

„
... Der er brug for at faget får en anden status blandt børn, unge og i det hele taget. Mere fokus på Tyskland i medier osv., så eleverne møder tysk mere i deres hverdag = skjult læring. Mange elever synes at tysk er mega svært og det bliver derfor automatisk deres hadefag. Dette understøttes ofte af deres forældre og/eller større søskende.
(Underviser, Grundskole)

4.2. Tre relevante resultater ift. følgeprojekter

Med henblik på mulige følgeprojekter har projektet Kvalitetsudvikling og efteruddannelse i et brobygningsperspektiv – en behovsanalyse i faget tysk bidraget med tre centrale resultater:

1) Der er gennem projektet udviklet en metode, der kan overføres til andre sprogfag (der er efterfølgende blevet gennemført en undersøgelse for fransk (Verstraete-Hansen & Kanareva-Dimitrovska 2020), spansk (Morollón Martí 2020) og engelsk (Bols Slåttvik, Møller Daugaard & Jakobsen 2020), og kan bruges i andre kontekster (et tysknetværk i Norge har på opfordring af den norske tysklærerforening Tyskforum igangsat et lignende projekt med afsæt i projektets design).
2) Der foreligger et første datagrundlag, der bl.a. kan bruges til at udvikle følgeprojekter indenfor tyskfaget, herunder tysk på tværes af uddannelsesniveauer.
3) Der er gennem projektet etableret et bredt samarbejde i tyskfaget på tværs af uddannelsesniveauer via projekt- og følgegruppen samt interessetilkendegivelser af 50 tyskundervisere, son vil kunne danne grundlag for kommende projekter indenfor tysk.

Resultat 2 og 3 har resulteret i, at der i april 2019 var udformet et første udkast til otte følgeprojekter med tovholdere fra læreruddannelserne, universiteterne og de gymnasiale uddannelser, der

tager afsæt i et brobygningsprincip, både ift. projektdeltagerne og projektets indhold. En projektansøgning med fokus på tysk i et karriereperspektiv og en ansøgning, der har fokus på tyskelevers og -studerendes perspektiv (Daryai-Hansen et al. 2020), har sidenhen fået en finansiering gennem Det Nationale Center for Fremmedsprog.

Det fremgår tydeligt af de kvalitative svar, at undervisere fra grundskolen og ungdomsuddannelserne er af den opfattelse, at de problemer, som tyskfaget har i Danmark i dag, er så indlysende, at der ikke er behov for yderligere forskning og behovsafdækning, men at der snarere er et akut behov for handling. En gymnasielærer kræver:

"... Lad være med at bruge krudt på at kortlægge problemer. Problemerne kender alle tysklærere. Vi skal have løsningsforslag."
(Underviser, Ungdomsuddannelser)

Svaret fra en grundskolelærer understreger, at kommende følgeprojekter bør sigte mod at udvikle undervisernes kompetencer på en måde, der er så konkret anvendelige i undervisningshverdagen som muligt:

"... Der er behov for konkret faglig efteruddannelse - IKKE PÆDAGOGIK og DIDAKTIK men, Tyske film i undervisningen, Tysk musik, Bevægelse og tyskundervisningen, Tysk Landeskunde, Studieture for folkeskoleunderviseren - underviseren skal til tyskland og snakke tysk - hvis du er tysklærer skal du kende landet og tale sproget. . . Lejrskoler i tyskland, Konkret tysk. . . ikke META pædagogisk konsulent konstrueret snak."
(Underviser, Grundskole)

5. Litteratur

Bol, G. (2004). *Deskriptive Statistik. Lehr- und Arbeitsbuch.* 6. überarbeitete Auflage. München: Oldenbourg.

Bols Slåttvik, A., Møller Daugaard, L., & Jakobsen, A. S. (2020). *Rapport. Kvalitetsudvikling, brobygning og videre- udvikling – en behovsundersøgelse i faget engelsk på tværs af uddannelsessystemet.* https://ncff.dk/fileadmin/NCFF/Dokumenter/Behovsundersoegelse_i_engelsk_VIA_og_NCFF_august_2020.pdf

Burkschat, M., Cramer, E. & Kamps, U. (2004). *Beschreibende Statistik. Grundlegende Methoden.* Berlin: Springer.

Daryai-Hansen, P. (2019). *Afrapportering. Kvalitetsudvikling og efteruddannelse i et brobygningsperspektiv – en behovsanalyse i faget tysk.* https://static-curis.ku.dk/portal/files/244609901/Daryai_Hansen_2019_._Afrapportering.pdf

Daryai-Hansen, P. (2020). *Wenn ich über meine Antworten nachdenke, würde ich am liebsten das Handtuch werfen. Zum Kompetenzentwicklungsbedarf von Deutschlehrkräften im Dänemark der Gegenwart*. I: Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht, 25(1), 783-811.

Daryai-Hansen, P., Henriksen, B. & Valvik, J. (2018). Forandringsprocesser i begynder- og flersprogethedsdidaktikken – hvad kan vi lære af lærerkognitionen og den praksisnære professionsudvikling? I: P. Daryai-Hansen, & D. Albrechtsen (red.), *Tidligere sprogstart – ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed*. København: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen, 21–41.
https://tidligeresprogstart.ku.dk/publikationer/Daryai-Hansen_Albrechtsen__2018__Tidligere_sprogstart___ny_begynderdidaktik_med_fokus_p__flersprogethed.pdf

Daryai-Hansen, P., Fischer-Rasmussen, A-M., Fenyvesi, K., Gebauer , M., Gorbahn, K., Hansen , C., Hermann, M., Lauta, K., Rannestad, A. K. S.; Schepers, C., Vinther , P. (2020). *Tyskelevers og tyskstuderendes kognition – opsummering af undersøgelsens centrale resultater. Et projekt støttet af Det Nationale Center for Fremmedsprog*. København: Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, Københavns Universitet.
https://static-curis.ku.dk/portal/files/241313558/Opsummering_Tyskelevers_og_studerendes_kognition.pdf

Eychenne, D. (2018). Digitale læremidler: Brug semantiske og funktionelle læremidler. I: P. Daryai-Hansen, & D. Albrechtsen (red.), *Tidligere sprogstart – ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed*. København: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen, 184–203.
https://tidligeresprogstart.ku.dk/publikationer/Daryai-Hansen_Albrechtsen__2018__Tidligere_sprogstart___ny_begynderdidaktik_med_fokus_p__flersprogethed.pdf

Mayring, P. (2000). *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*. Weinheim: Deutscher Studien Verlag.

Menold, N. & Bogner, K. (2015). *Gestaltung von Ratingskalen in Fragebögen.* Mannheim, GESIS – Leibniz-Institut für Sozialwissenschaften (SDM Survey Guidelines).

Morollón Martí, N. (2020). *RAPPORT. Spansk som Fremmedsprog i Danmark. En behovsanalyse af fagets videreudvikling i et brobygningsperspektiv.* https://ncff.dk/fileadmin/NCFF/Dokumenter/Spansk-Behovsanalyse-Rapport_Final.pdf

NCFF (2020). *KVALITETSUDVIKLING I TYSK, FRANSK, SPANSK OG ENGELSK I ET BROBYGNINGSPERSPEKTIV. Fire behovsundersøgelser blandt fremmedsprogsundervisere i det danske uddannelsessystem*. Rapport udarbejdet november 2020 af NCFF.
https://ncff.dk/fileadmin/NCFF/Dokumenter/NCFF_Rapport_-_Kvalitetsudvikling_i_tysk__fransk__spansk_og_engelsk_i_et_brobygningsperspektiv_-_november_2020.pdf

Regeringen (2017). *Strategi for Styrkelse af Fremmedsprog i Uddannelsessystemet*. Undervisningsministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet.
https://ufm.dk/publikationer/2017/filer/strategi-for-styrkelse-af-fremmedsprog-i-uddannelsessystemet.pdf

Verstraete-Hansen, L. & Kanareva-Dimitrovska, A. (2020). *RAPPORT KVALITETSUDVIKLING OG EFTERUDDANNELSE I ET BROBYGNINGSPERSPEKTIV EN BEHOVSANALYSE I FAGET FRANSK.*
https://ncff.dk/fileadmin/NCFF/Dokumenter/Afrapportering_Behov_Fransk_LVH_AKD_2020.pdf

Aagerup, L. & Willaa, K. (2016). *Lærerens undersøgelsesmetoder*. Hans Reitzels forlag.

6. Bilag: Spørgeskemaet

Mail til tyskundervisere

EMNEFELT: *Til institutionens tyskundervisere. En behovsanalyse i faget tysk – et projekt i rammen af det nye Nationale Center for Fremmedsprog.*

Kære tyskunderviser,

Hvordan kan vi videreudvikle tyskundervisningen på de forskellige uddannelsesniveauer (grundskole, ungdomsuddannelser, videregående uddannelser), og hvordan kan overgangene mellem niveauerne styrkes?

I 2017 udgav Regeringen en *Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet*, der bl.a. indebar oprettelsen af Det Nationale Center for Fremmedsprog. Der er afsat ca. 110 mio. til centret, der har til opgave at styrke fremmedsprogene på tværs af uddannelsesniveauer.

Dette pilotprojekt har til formål at afdække, hvilke behov for kvalitetsudvikling og efteruddannelse undervisere identificerer ift. en videreudvikling af tyskundervisningen på de respektive uddannelsesniveauer og i et brobygningsperspektiv (for mere information se den vedhæftede projektbeskrivelse).

Med udgangspunkt i besvarelserne vil der blive udarbejdet én eller flere større projektansøgninger, som forhåbentlig vil kunne få en bevilling gennem Det Nationale Center for Fremmedsprog til sommeren 2019. Til sidst i spørgeskemaet vil du blive spurgt, om du vil være interesseret i at deltage i et følgeprojekt.

Spørgeskemaundersøgelsen kan tilgås via dette link. Din besvarelse er anonym. Det vil tage mellem 10-15 minutter at besvare spørgeskemaet.

Vi håber, at rigtig mange tyskundervisere vil deltage i undersøgelsen. Send meget gerne videre til andre, du kender!

På vegne af projektgruppen,

Indsæt her dit navn

Kvalitetsudvikling i et efteruddannelsesperspektiv med fokus på brobygning – en behovsanalyse i faget tysk

- Introduktion til spørgeskemaet

Hvordan kan vi videreudvikle tyskundervisningen på de forskellige uddannelsesniveauer (grundskole, ungdomsuddannelser, videregående uddannelser), og hvordan kan overgangene mellem niveauerne styrkes?

I 2017 udgav Regeringen en *Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet*, der bl.a. indebar oprettelsen af Det Nationale Center for Fremmedsprog. Der er afsat ca. 110 mio. til centret, det der har til opgave at styrke fremmedsprogene på tværs af uddannelsesniveauer.

Dette pilotprojekt har til formål at afdække, hvilke behov for kvalitetsudvikling og efteruddannelse undervisere identificerer ift. en videreudvikling af tyskundervisningen på de respektive uddannelsesniveauer og i et brobygningsperspektiv.

Med udgangspunkt i besvarelserne vil der blive udarbejdet én eller flere større projektansøgninger, som forhåbentlig vil kunne få en bevilling gennem Det Nationale Center for Fremmedsprog til sommeren 2019. Til sidst i spørgeskemaet vil du blive spurgt, om du vil være interesseret i at deltage i et følgeprojekt. Spørgeskemaet sendes til alle uddannelsesniveauer.

Det vil tage mellem 10-15 minutter at besvare spørgeskemaet. Din besvarelse er anonym.

Tusind tak for din hjælp!

På vegne af projektgruppen,
Petra Daryai-Hansen
Lektor i Fremmedsprogsdidaktik, Københavns Universitet

A) Baggrundsspørgsmål

1. **Hvor underviser du?**
   - Grundskole
   - Ungdomsuddannelse
   - Læreruddannelse
   - Universitet

B) Indledende spørgsmål ift. dine behov

2. **I hvor høj grad vurderer du, at dine kompetencer er fagligt opdaterede?**
   - I meget høj grad
   - I høj grad
   - I nogen grad
   - I mindre grad
   - I ringe grad
   - Ved ikke
   - Ikke relevant

3. **I hvor høj grad vurderer du, at dine kompetencer er didaktisk opdaterede?**
   - I meget høj grad
   - I høj grad
   - I nogen grad
   - I mindre grad
   - I ringe grad
   - Ved ikke
   - Ikke relevant

4. **I hvor høj grad har du mulighed for kompetenceudvikling?**
   - I meget høj grad
   - I høj grad
   - I nogen grad
   - I mindre grad
   - I ringe grad
   - Ved ikke
   - Ikke relevant

5. I hvor høj grad vurderer du, at du har behov for at opgradere dine egne sproglige kompetencer?
   - I meget høj grad
   - I høj grad

- I nogen grad
- I mindre grad
- I ringe grad
- Ved ikke
- Ikke relevant

C) Den første målsætning i *Strategien for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet*: Flere elever og studerende skal vælge fremmedsprog og opnå solide sprogkompetencer udover engelsk.

6. Hvor enig er du i følgende udsagn?

- **Mange elever/studerende kan se nytten af at kunne tysk.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Jeg oplever, at mine elever/studerende er tilstrækkeligt motiverede for at deltage i undervisningen.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Gennem min undervisning får eleverne/de studerende øjnene op for de muligheder, tyskfaget giver.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Jeg har viden om, hvordan jeg kan løfte mine elever/studerende.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig

- Ved ikke

- **Jeg oplever, at mine elever/studerende opnår solide sprogkompetencer i tysk.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Jeg synes, at det er vigtigt, at de studerende på lærer- og universitetsuddannelserne, der ikke læser tysk, har mulighed for at bruge deres tysk i deres studie (tysk som tillægskompetence).**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

6. **Vurdér, i hvilken grad du har brug for at styrke din viden indenfor nedenstående områder: (sæt kryds ved de områder, hvor du vurderer at du har brug for at styrke din viden)**

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	I ringe grad	Ved ikke	Ikke relevant
Mundtlighed							
Skriftlighed							
Læseforståelse							
Lytteforståelse							
Sproglæringsstrategier							
Feedback							
Tysk som undervisningssprog							
Ordforrådstilegnelse/chunks							
Kulturundervisning							
Grammatikundervisning							
Litteraturundervisning							
Historieundervisning							
Nabo-/flersprogethedsdidaktik							
Tysk i andre fag og indholdsbaseret tyskundervisning							
Tilrettelæggelse af udveksling							
Motivation							
Faglig progression							

Undervisningsdifferentiering							
Engagerende undervisnings-metoder							
Varieret undervisning							
Handlingsorientering							

7. **Har du brug for at styrke din viden indenfor andre områder?**

Åbent svar.

8. ***Strategien for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet* lægger op til at den europæiske referenceramme for sprog kan understøtte fremmedsprogsundervisning. Hvor enig er du i følgende udsagn?**

- **Jeg ved, hvilket niveau mine elever/studerende burde være på ifølge den europæiske referenceramme.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Jeg bruger den europæiske referenceramme til at tilrettelægge min undervisning.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Mine elever/studerende evaluerer deres sproglige kompetencer med afsæt i den europæiske referenceramme.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke
  - Ikke relevant

9. Hvad synes du, der kunne gøres for at flere elever/studerende vælger tysk?

Åbent svar.

10. Hvad synes du, der kunne gøres for at flere elever/studerende opnår solide sprogkompetencer i tysk?
Åbent svar.

7. Den anden målsætning i *Strategien for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet*: Læreruddannelserne og universitetsuddannelserne i tysk skal være fagligt stærke og relevante uddannelser, der tiltrækker og fastholder de dygtigste studerende.

11. **Hvor enig er du i følgende?**

- **Sproguddannelserne tiltrækker og fastholder de dygtigste studerende.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Sproguddannelserne er fagligt stærke uddannelser.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Sproguddannelserne er fagligt relevante uddannelser.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

12. **Strategien for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet vurderer, at der er behov for at sproguddannelserne udvikler sig indholds- og kvalitetsmæssigt, så der skabes en større sammenhæng mellem de kompetencer, sprogkandidaterne klædes på med, og de kompetencer, som arbejdsmarkedet efterspørger. I hvor høj grad er du enig i dette?**
    - I meget høj grad
    - I høj grad
    - I nogen grad
    - I mindre grad

- I ringe grad
- Ved ikke

13. **Har du forslag til, hvordan det kan sikres, at sproguddannelserne er fagligt stærke og relevante?**
    Åbent svar.

14. **Hvad synes du, der kunne gøres for at sproguddannelserne er eftertragtede uddannelser, der formår at tiltrække og fastholde dygtige studerende?**
    Åbent svar.

8. Brobygning i tyskfaget på tværs af uddannelsessystemet

Brobygning skal forstås således: Folkeskolen afleverer til ungdomsuddannelser, ungdomsuddannelser afleverer til videregående uddannelser og videregående uddannelser afleverer til folkeskolen/ungdomsuddannelser i form af lærere.

15. **Hvor enig er du i følgende udsagn?**

- **Jeg ved, hvilke sproglige og faglige kompetencer mine elever/studerende skal have, når de starter på det næste uddannelsestrin.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Det er vigtigt for eleverne/de studerende at vide præcis, hvad der forventes af dem på det næste uddannelsesniveau, når de skal tage stilling til, om de vil fortsætte med tysk.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **I min undervisning indgår en målrettet indsats med henblik på at forberede mine elever/studerende til det næste uddannelsesniveau**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig

- Uenig
- Meget uenig
- Ved ikke

- **Det er vigtigt for tyskfaget, at der skabes en sammenhængende sprogindsats på tværs af uddannelsesområdet.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke
- **Med afsæt i mine egne erfaringer tror jeg, at elever/studerende oplever en brat overgang og en stejl progression, når de starter på det næste trin.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Jeg oplever ved modtagelsen af nye elever/studerende, at gruppen er så heterogen, at det er nemmere at starte forfra for at få alle med.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke
  - Ikke relevant

- **Jeg ved, hvilke sproglige og faglige kompetencer eleverne/de studerende har skullet udvikle på det uddannelsestrin, jeg modtager dem fra.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke
  - Ikke relevant

- **Jeg ved, hvad eleverne/de studerende er blevet eksamineret i på det uddannelsestrin, jeg modtager dem fra.**
  - Meget enig
  - Enig

- Hverken enig eller uenig
- Uenig
- Meget uenig
- Ved ikke
- Ikke relevant

- **Min undervisning bygger systematisk videre på de kundskaber, eleverne/de studerende tidligere har erhvervet sig.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Jeg har gode værktøjer til rådighed, som hjælper til systematisk at afdække, hvad eleverne/de studerende allerede kan.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

- **Jeg har kendskab til den europæiske referenceramme som centralt værktøj til at styrke elevernes/de studerendes sprogkundskaber på tværs af uddannelsessystemet.**
  - Meget enig
  - Enig
  - Hverken enig eller uenig
  - Uenig
  - Meget uenig
  - Ved ikke

16. **Vurdér, i hvilken grad du har behov for at styrke din viden indenfor brobygning.**
    - I meget høj grad
    - I høj grad
    - I nogen grad
    - I mindre grad
    - I ringe grad
    - Ved ikke

17. **Hvad synes du, der kunne gøres for at skabe en bedre brobygning i tyskfaget på tværs af uddannelsesniveauerne?**
    Åbent svar.

9. Behov for digitale læremidler ift. ovennævnte indsatsområder

18. **I hvilken grad anvender du it som et integreret værktøj i din undervisning?**
    - I meget høj grad
    - I høj grad
    - I nogen grad
    - I mindre grad
    - I ringe grad
    - Ved ikke
    - Ikke relevant

19. **I hvilken grad arbejder du med digital dannelse i din undervisning?**
    - I meget høj grad
    - I høj grad
    - I nogen grad
    - I mindre grad
    - I ringe grad
    - Ved ikke
    - Ikke relevant

20. **I hvilken grad har du behov for at styrke din viden om brug af it i undervisningen?**
    - I meget høj grad
    - I høj grad
    - I nogen grad
    - I mindre grad
    - I ringe grad
    - Ved ikke
    - Ikke relevant

10. Videre samarbejde

Tak for din deltagelse i vores spørgeskemaundersøgelse. Undersøgelsen skal bruges til at søge finansiering til udviklingsprojekter indenfor tysk ved Det Nationale Center for Fremmedsprog. Projekterne skal foregå i et samarbejde mellem grundskolen, ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser.

21. **Hvis du har interesse i at deltage i et udviklingsprojekt, må du gerne skrive en mail til:** tyskprojekt@hum.ku.dk

22. **Kommentarer til spørgeskemaet, herunder om du synes at der er behov for** kvalitetsudvikling og efteruddannelse indenfor andre områder end de ovenfor nævnte
    Åbent svar